

Dvacet centů s obálkou a vánočním přáním

Terry Pratchett

Zpráva z novin *Bath&Wiltschire Herald*, 24. prosince 1843.

“Calne – Neobvyklá záhada obklopuje zmizení poštovního dostavníku mířícího do Londýna, k němuž došlo tohoto úterý během nezvykle silné sněhové bouře. Sněhovou bouří takového rozsahu nepamatují ani nejstarší žijící obyvatelé tohoto kraje. Všeobecně se zatím soudí, že kočí zabloudil v husté vánici v Silbury a sjel z cesty, pravděpodobně ve snaze najít úkryt v Hedge nebo Ricku, a ztratil se v chumelenici. Bylo vysláno několik pátracích skupin a jedna z nich kočího skutečně našla bloudícího ve sněhové metelici ve stavu naprostého vyčerpání a zoufalství. Byl dopraven zpět do Bathu...”

Z deníku dr. Thomase Lunna z Chippenhamu, Wiltshire:

Svět je jen slabá blána nad hlubinami chaosu. To, co nazýváme přičetností, je jen malý kroužek světla kolem ohně, a když jsem mluvil s oním zbloudilým mužem tam dole, chybělo mu do plamene pořádných pár polen.

I teď, když mi tady hoří mnohem přirozenější oheň a závěsy pracovny jsou zataženy, aby udržely venku vánoční mráz, chvěji se při vzpomínce na obrazy, jež mi popisoval. Kdyby nebylo těch nepopíratelných důkazů, které mám teď, když píšu, před sebou, které tady leží, odráží světlo ohně a tak překrásně se lesknou, mohl bych to vyprávění zavrhnout jako pouhé výplody vykořeněné mysli. Ubytovali jsme ho v mém předním pokoji a dopřáli mu tolik pohodlí, kolik provazy dovolují, ale jeho výkřiky prorážejí atmosférou dnešního Štědrého dne jako lidské lebky květinovým záhonkem.

Už nadešel ten svatý den, otvírá se roh hojnosti, ať vánoční se zdá vám sen, přejeme mnoho radosti.

To se teď ozývá zvenčí, z ulici. Zpěváci koled! Cožpak si neuvědomují to strašlivé riziko? Ale na druhé straně, kdybych teď otevřel okno a chtěl po nich, aby okamžitě opustili ulice, co bych jim odpověděl na otázky, které by mi bezpochyby kladli? Je mi jasné, že kdybych to zkusil, považovali by i mne za šíleného... Ale teď musím hlavně napsat to, co mi vyprávěl v okamžicích, kdy byla jeho mysl jasná, dříve než se ho zmocnilo šílenství. Ať si to mí čtenáři přečtou a udělají si vlastní obrázek.

Jeho oči jsou očima muže, který nahlédl do Pekla a nechal tam kus sama sebe. Chvillemi myslel naprosto jasně a stěžoval si na provazy, kterými ho spoutal ošetřovatel v obavě, by si ve chvíli, kdy se rozzuří, něco neudělal. Jindy si zase pokoušel rozbít hlavu o stěnu a chrlil ze sebe podivná hesla, kvůli kterým zešilel.

A ve svých jasných chvílkách mi vyprávěl následující...

Byl to strašný den, protože z Plání se hnala sněhová vichřice a měnila kopce na západ od Silbury v obrovskou bílou pustinu. V takovém čase je docela dobře možné sjet z cesty a kočí slezl z kozlíku na zem, aby koně vedl. Ale přesto, co se člověk může dočíst v novinách, nebyl sníh na horách tak příšerně hluboký a vánice nakonec povolila natolik, že bylo vidět i západ slunce. Nálada byla velmi dobrá, protože už bylo vidět světla Calne a všichni se těšili, že do tmy už budou zmrzlé cesty za nimi a oni budou někde v teple.

A pak, podle toho, jak to vypráví, se ozval praskavý zvuk, krajem přeletěl stín a svět se změnil, nebo, jak věří on, překročili hranici mezi dvěma světy. A před nimi se v krajině otevíral obrovský hranatý otvor. S určitostí teď tvrdí, že to byla brána do Pekla, a přestože to

nebylo Peklo, které si vymyslel Dante, existují jiné drobné náznaky, které naznačují, že jeho nesmyslný odhad byl pravdivý. Na okraji světa se něco zalesklo, a když prozkoumal navátý sníh, zjistil, že je to zvláštní hmota, nasypaná na vrcholek každého pahorku. Vypadala jako droboučké kousíčky stříbra, rozházené tak, aby odrážely světlo způsobem, který by byl za jiných okolností velmi příjemný.

Kočí a několik cestujících mužského pohlaví začali zvažovat situaci. Slunce rychle mizelo za obzorem, který teď byl jedinou směsí rudofialových tónů, a jak to vypadalo, na západě hustě sněžilo a temná mračna se přibližovala. Kromě toho ti, kdož se vydali kousek zpět po stopách vozu, které už téměř zmizely pod vanoucím sněhem, zjistili, že se cesta ztrácí a všude kolem se prostírá jen bílá pustina.

Nakonec došli k závěru, že nemají na výběr, a část společnosti se rozhodla přiblížit se k tomu obrovskému obdélníku, který zaplňoval oblohu o několik desítek metrů od nich.

A tehdy poprvé spatřili obludu, která byla podle všeho Strážcem brány. Seděla na padlém kmeni stromu, pokrytém sněhem.

Byl to obrovský pták, červenka, mnohokrát větší než dorostlý krocan. Pozorovala je korálkovými očima naplněnými škodolibou zlomyslností a skupina měla neobyčejný strach, že na ně pták zaútočí. Ten se naštěstí nehýbal, takže v klidu došli k okraji světa a nahlédli do směsice barev. Do světa se hnal vlahý vítr prosycený tabákovým kouřem a podle kočího slyšeli podivné zvuky, zdeformované a vzdálené...

Jedním z členů skupiny byl student z Oxfordu, který se, jak tvrdil kočí, cestou hojně posilňoval, a díky tomu teď odvázně navrhl, aby část společnosti prošla otvorem, za nímž se v hloubce necelého metru prostírala nekonečná hnědá pláň. Podle něj ta pláň, i když nebylo jisté, kam až se táhne, nabízela přece jen jistější možnost k přežití než noc v kopcích, které vypadali tak cizí.

Šťastné a veselé Vánoce! Všichni kolegové z kanceláře!

Několik neohrožených členů společnosti, s nimiž se student dělil o svou brandy, se to skutečně rozhodlo udělat. Jak mi kočí řekl, on mezi nimi nebyl, ale nakonec se rozhodl k nim připojit z pouhého smyslu pro povinnost. Konec konců, byli to *jeho* cestující, jak říkal, a cítil se povinen přivést je bezpečně do Bathu.

Student vyslovil názor, že podle něj by mohli na druhé straně pláně najít právě Bath. Tvrdil, že jestliže je černý otvor okno ze světa, mohl by být na druhém konci pláně otvor vedoucí zpět na svět...

Ať už se to zdá jakkoliv divné, bylo to tak. Neušli ani sto metrů, když najednou uviděli, jak se v mlhách před nimi vynořuje další obdélník, neobyčejně podobný tomu, který jim zůstal za zády.

Představte si jejich radost, když zjistili, že tento otvor se otvírá do přátelské ulice lemované žlutě zářícími okny. Jeden z členů společnosti prohlásil, že ta ulice vlastně vypadá jako ta, v níž žije doma v Londýně, a protože ostatní cestující už opustili Londýn před nějakým časem, vzbudilo v nich jeho prohlášení nesmírnou radost, zvláště když jim onen cestující slíbil, že jim pohostinně otevře svůj dům. Jeden z cestujících se pak nabídl, že se vrátí k dostavníku pro zbytek společnosti. Všem se totiž v těchto posledních okamžicích naděje zdálo, že všemocná Prozřetelnost předvídala jejich osud na těžké cestě a otevřela jim dveře do hřejivého srdce největšího města na světě...

Teprve v té chvíli si všimli jiné skupiny lidí naplněných úzkostí, kteří se tlačili u hranice obdélníku o kus dál, a kočí si s těžknoucím srdcem uvědomil, že i tady je otvor lemován podivnými blýskavými částečkami. Druhá společnost, která se skládala jak z mužů, tak z žen, se po krátkém zaváhání vydala ke kočímu.

Muž, který měl údajně dům nedaleko, radostně vykřikl a objal jednoho z cizinců, ale když spatřil výraz jeho tváře, rychle ustoupil. Bylo jasné, že i jeho soused se stal obětí stejného osudu.

Když se cizinec poněkud občerstvil z nevyčerpatelných zásob oxfordského studenta, vyprávěl svůj příběh. Vypravil se se skupinou přátel zpívat dům od domu vánoční koledy. Všechno bylo v pořádku, dokud zhruba před hodinou nezaslechli hrůzu nahánějící skřípot a nespátřili pohybující se stíny, a najednou se ocitli ve světě, který jim byl neznámý.

“Ale támhle je ulice a rozsvícená okna,” nechápal Londýňan. “Cožpak to támhle není ten starožitnický krám se zvláštnostkami, který tak skvěle vede paní Nungentová?”

“Pak to musí být více než jen zvláštnůstka, protože dveře se nedají otevřít a za okny není nic než matné žluté světlo,” odpověděl nešťastný zpěvák koled. “To, co bývalo domy, můj příteli, teď není ničím jiným než plochou prázdnotou.”

“Ale vždyť jsou tam další ulice – a můj dům, jen necelých sto metrů odsud...”

Obličej zpěváka koled byl bledý jako stěna. “Na konci té ulice není nic než bílá lepenka.”

Jejich společník ze sebe vyrazil děsivý výkřik, přelezl rám černého obdélníku a zanedlouho jim zmizel z očí. Po několika vteřinách zaslechli jeho výkřik, slova, která na ně v zoufalství křičel i kočí:

Přeju ti v dnešní den, v budoucnu, rok co rok, radost štěstí a pohodu a piva hojný lok!

Několik dam ze skupiny zpěváka koled přepadl v tomto okamžiku záchvat hysterie a trvaly na tom, že se připojí ke skupině kočího. Nakonec se všichni po delší rozčilené debatě rozhodli vrátit k poštovnímu dostavníku a s mnohými obtížemi se jim podařilo nakupit pod okraj otvoru snít, že se jim podařilo vůz stáhnout dolů na hnědou pláň.

V tomto místě se kočího vyprávění stává zcela nesrozumitelným. Zdá se, že se vydali hledat nějaký jiný vchod do normálního světa a poprvé zjistili, že podivná osvětlená okna mají opačnou stranu. Pokud dobře rozumím jeho blábolení, byly to obrovské bílé čtverce na obloze, na něž nějaká agentura napsala rozvleklá hesla neuvěřitelně banálního, ale současně hroživého charakteru, jejichž objev tak vykojil londýnského gentlemana.

Ještě teď mi zní v uších jeho šílený chichot:

“*Já z velké dálky přišel zpátky, abych ti přál krásné svátky!*” A pak bušil hlavou do stěny způsobem, který bych, s rezervou vzato, popsal jako rytmus té hloupé fráze.

Pak vyklepával rytmus toho rádoby verše podpatky do podlahy.

“*Krásné Vánoce všem v čísle 27!*” křičel při tom. “*Přejí Tony, Pat a děti. Vzpomínáte na Majorcu?*”

A nebo: “*Mladému párku – spoustu vánočních dárků!*” Ten poslední, jak se zdálo, zvláště ovlivnil jeho mozek, a já se nemohl ubránit tomu, abych si v duchu nepoložil otázku, co asi ten ubohý muž všechno viděl. “*Šťastné a veselé Vánoce od tvého malého Williho!*” V té chvíli jsem musel přivolat zahradníka, aby mi ho pomohl znehybnit, protože jsem měl strach, že by si jinak mohl sám způsobit nějaké zranění.

Jak dlouho byli na oné osudové pláni? Jak se zdá, pohybovali se totiž ve světě mimo Čas, jak ho my známe, a celé dny hledali vchod do světa, který by nebyl jen plochý.

A nebyli sami.

Narazili na další lidi, kteří byli na stejně děsivé pouti. A obludy.

Obávám se, že jeho přičetnost je nenávratně ta tam.

Žádný přičetný člověk nemohl vidět něco takového. Bylo tam okno, jestli tak tu věc mohu nazývat, do světa pouštního písku pod noční oblohou, kde tábořili tři muži afrického, nebo snad asijského původu. Jeden z nich mluvil ucházející latinou, jíž oxfordský student stále ještě rozuměl navzdory svému stavu, který se blížil opilosti. I oni zjistili, že jejich svět

mizí v lepenkové pustině, a po pečlivém prostudování a zvážení situace to připsali nějaké události, nejspíše astronomické, která děsivě pokřivila vesmír, a kdoví, možná i sám Čas.

Připojili se k naší skupině, k neskrývanému pohoršení přítomných dam, ale ukázalo se, že jsou – i když podle pohanských měřítek – velmi vzdělaní, a navíc udržovali ducha společnosti svými příběhy a cizokrajnými zpěvy. Byli to také muži nezanedbatelného jmění, fakt, který nabyl na důležitosti ve chvíli, kdy rozhojňená výprava nočních poutníků potkala několik pastýřů ztracených z jejich světa, a mohla si tak koupit několik ovcí. Ty pak s pomocí kočího, který vyrostl na farmě, dokázali stáhnout a připravit k jídlu.

Pastevci, kteří byli od přírody nomády, už se nějaký čas toulali mimo své okno a vyprávěli o mnoha zázračných a strašidelných věcech, které viděli.

Šťastné a veselé svátky! Všechno nejlepší k tvým prvním Vánocům! Hodně štěstí a zdraví! Šťěstí a zdraví po mnoho let!

“Ježíšikriste! Strašlivý bígl!”

Odvážím se ještě psát dále? Blábolil o čtyřech obrovských koťatech s modrými mašlemi kolem krku a o obdélníku, který byl jediným obrovským a bohatě zdobeným masovým koláčem, z nějž si pak velkou část vzali s sebou, což jim zajistilo momentálně dostatek zásob. Narazili tam také na několik sklenek vyšších než dům, které obsahovaly, jak zjistili po nesmírné námaze, pomocí provazů a obří větvičky jmelí, sladké sherry, v němž se oxfordský student nešťastnou náhodou utopil.

Pak tam byl rozchechtaný šílený obr v červeném, bílou kožešinou lemovaném oblečení, s bílým plnovousem, který seděl na střeše u komína. A další věc, příliš děsivá, než abych se o ní šířil – lidé, kteří vypadali jen jako barevné stíny, a obrovská černobílá karikatura psa, který je se záludným výrazem pozoroval ze střechy své boudy, a další věci, o nichž bych se ani já, jako muž vědy, nemohl zmínit bez ruměnce.

Zdá se, že se kočí nakonec rozhodl oddělit od společnosti a vrátit se sám přes pláň, protože došel k názoru, že smrt v ledových, zasněžených kopcích wiltshirských, uprostřed zimy je pro křesťana lepším osudem než život v tomto příšerném světě.

Prakticky ve chvíli, kdy dospěl k otvoru a plazil se *in extremis* přes podivný, blýskavý sníh, znovu za sebou zaslechl ono tajuplné zaskřípění, a když se ohlédl, zjistil, že strašidelný obdélníkový otvor se uzavřel. Místo, kde býval, okamžitě pohltila prudká sněhová vánice, ale kočí to po chvílích prožitých v hrozném teplém světě na hnědé pláni cítil jako požehnání. Potácel se kupředu v oslepující sněhové vichřici a tak byl také nalezen...

Už se docela setmělo. Zpěváci koled zmizeli a já doufám, že dorazili do svých domovů.

Ted' odchází má hospodyně, která mi ještě stačila povyprávět o všech podivných událostech, které se dnes odehrály. Nedaleko Avesbury zatkli mouřenína na velbloudu. Ve Swindonu byl jakýsi muž uklován na vlastní zahradě a jediné, co se pak našlo, byly stopy obrovského ptáka ve sněhu. U nás, v samotném Chippenhamu, ohlásil nějaký výletník, že spatřil kočku větší, než je slon. Když ho zahlédla, přeskočila vysoký živý plot a zmizela někde v polích. Kolem krku měla modrou mašli. Jaké to obludy byly vypuštěna do světa?

A na svém stole vidím svůj odraz v lesklých, stříbrozlatých plátcích, které kočí svíral v rukou. Kdo by pokryl sníh něčím takovým, aby se více leskl, a jaký by k tomu mohl mít důvod?

Roztáhl jsem závěsy a vyhlédl na rušnou ulici. Z Bathu právě přijel místní dostavník a stojí před hostincem. Všude je ruch, vánoční shon a veselí, svět, který je na hony vzdálený smutnému blábolení a úpěnlivým výkřikům onoho ubohého muže tam dole. Je to obrázek naděje, připomínka skutečnosti, a ten ubožák je možná nakonec přece jen člověk, jehož chlad

a naprosté vyčerpání vyvedly z duševní rovnováhy. Jeho povídačky o obrovských psech a létajících saních pak jsou možná jen podivný a nevhodný žert. Až na ten úlomek pozlátka...

“Pozlátko na slámě! Amen! Přeju vám všechno nejlepší, milý tatínku a milá maminko!”

Dívám se, jak vypadá sníh a jak se leskne...

Slyším podivné, tajemné zaskřípění.

Bůh nám pomoz, všem.

Twenty Pence with Envelope and Seasonal Greetings (1987)

Povídku uveřejnil poprvé časopis *Time Out* v čísle 904/5. Kuriózní příběh je napsaný ve stylu hororu devatenáctého století a popisuje tajuplné události na kopcích u Wiltshire, kde Terry Pratchett bydlí. Později byl zařazen do výběru *Shivers for Christmas* (1995, nakladatelství Michael O'Mara).

Sbírka povídek Divadlo krutosti - 2004